

ELŐFIZETÉSI ÁRAK:

A kiadéhvitalban átvéve:
 Égész évre — — — 10 kor.
 Negyedévre — — — 4 " .
 Kelyben hátkor kezdve:
 Égész évre — — — 20 kor.
 Negyedévre — — — 6 " .
 Vidáre postta szállítva:
 Égész évre — — — 24 kor.
 Negyedévre — — — 8 " .

TISZÁNTÚL

POLITIKAI NAPILAP

Megjelent minden nap a hétjé és
 kényes utáni napok kivételével

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
 Nagyvárad, Apáczai-utca 2.

A szerkesztőség kórtaték visszatér
 vagy megvásárlására nem vállalkozik.

Hírdetések és hirdetések a
 kiadóhivatalban intézendők.

Árnyas szám ára 3 fillér.

NAGYVÁRAD, aug. 25.

Felelet a kérdésre.

A válság sehogy sem akar megoldást nyerni.

Ez az a stereotip mondás, a melybe a budapesti politikusok véleménye kicsücsösödik.

A válság megoldása csak az ellenzék megtörésével lehetséges.

Ez az osztrákok és természetesen Tisza István gróf nézete.

A válság megoldása csak a nemzeti követelések teljesítése lehet.

Ez a magyar nemzet nézete és ennek kell győzelemre jutnia.

Hogy a katonai kérdések hogyan merültek fel, arra most nincs alkalom visszatérni. Elég az, hogy a kérdéseket felvette az ellenzék s ma már az egész nemzet követeli rájuk a feleletet.

És ki adhatja meg reá a feleletet? Ki jogosított arra, hogy a nemzet kérdéseire feleljen? Senki más, mint egyedül a nemzet törvényhozása, melyben döntő szava csak a képviselőknek, főrendeknek s a királynak van. Ezek egyedül felelhetnek a felvetett kérdésre: magyar legyen-e a hadsereg vagy se?

Itt többé nincs szó ellenzékéről vagy obstrukcióról. Hiába akarják a gazdasági kérdések előtérbe tolásával, a tisztviselők bajaival, a beruházásokkal leszoritani a katonai kérdést. Mindezek nem arra érvek, hogy a katonai kérdések

mellőztessenek, hanem hogy minél hamarabb megoldassanak.

Hire jár, hogy osztrák kéz akar megint beleavatkozni a megoldásba. A csehek pártolják a magyar mozgalmat, remélvén, hogy annak sikere reájuk is kedvezőbb időket derít fel, a német pártok pedig a magyar törekvések kudarcát vészkiáltásokkal akarják előidézni.

Nehéz eldönteni, melyik fenyegeti nagyobb veszéllyel törekvéseinket? A csehek örömujjongása épp olyan riasztó zene Bécsnek, mint a németek siránkozása s nekünk Bécs ijedelmét a török háborúk óta mindig drága vigasztalásokkal kellett eloszlatni.

Most is első kötelessége a magyar közéletnek, hogy ezeket a lajtántuli öröme- és vészkiáltásokat lefűlelje, mint valami sístergő bombát, nehogy kárt okozzanak. Itt van körünkben a király, magyar tanácsosai, magyar hívei körében. Ne halljon itt mást, mint a magyar nemzet szive dobogását. Ebből semmi önző káröröm, sem okatlan riadozás nem fog feléje szólni, hanem egyedül egy önézetre ébredt nemzet ragaszkodása, hűsége, szeretete.

S ha nemzet és király együtt fognak megfelelni a fölvetett kérdésre, akkor a válasz sem hangozhatik másként, mint csak *magyarul*.

A kormányválság.

A nagy csatának vége; már csak portyázás folyik. Még egy-egy politikusfog szórványosan megjelenni Budavárában, azután ismét be-

zárulnak a vár kapui és visszatér a régi csend a fényes új termekbe, melyek oly ritkán látják felséges gazdájukat.

A hír ma nem beszél másokról, mint két miniszteriális jelöltről: Darányi Ignácrról és Lukács Lászlóról; csak el-elhaló akkordok zengik még hol Csáky, hol Apponyi, hol Wekerle nevét. Az ugynevezett beavatottak — igazán beavatott a királyon és Khuen-Hédervárya kívül alig van — a korábbi hírekkel szemben most azt beszélük, hogy a válság, már ami a személy kérdését illeti, nem fog ezen a héten túl terjedni és hogy ő Felsége a király még elutazása előtt Darányit vagy Lukácsot meg fogja bizni a kabinetalakítással.

Az ilyen kabinet nagyon bajosan és nagyon nehezen fogná az érdemleges válságot megoldani és alighanem csak halasztást, de kibontakozást nem jelent, mert bolondság is volna feltenni, hogy az ellenzék akár Lukács akár Darányi szép szemé kedvéért feladná a harcot.

A király még most olyan jelöltet keres, aki a teljes nemzeti engedmények nélkül mer a helyzetnek neki menni és ma még azt hiszi, hogy Darányi vagy esetleg Láng ilyenre vállalkoznának. A nevezettek barátjai azt állítják, hogy ők sem fognak vállalkozni és hogy így a válság személyes része is újabb királyi rekonstruktóra vár és esetleg vissza kell majd térni a Csáky-Apponyi-Wekerle-trias valamelyik tagjára, a mi a katonai kérdésben a nemzet teljes győzelmét jelenti.

Régészeti és történelmi muzeum (Schlauchpark) nyitva minden vasárnap és ünnepnap d. e. 10 órától fél 1-ig és d. u. 3-5-ig 10 krért. Kedden és csütörtökön d. u. 3-6 óráig 20 krért. Más időben 50 kr.

A „TISZÁNTÚL“ TÁRCZAJA.

Tüzesvas-próbák Nagy-Váradon.

Irta: Dr. Karácsonyi János.

Tüzes vasat hordozni kezében csak 10 lépésnyire is! mily háborzongató, hajmeresztő dolog a huszadik század emberének szemében. Szinte lehetetlennek tartja, hogy valakit ilyen próbára kényszerítettek volna, azt meg még csak nem is képzeli, hogy valaki erre önként ajánlkozott volna!

Pedig úgy volt! Azaz, hogy még sem úgy volt! Szükségesek és még sem olyan borzasztók voltak e tüzesvas-próbák, mint a minőknek azokat a képzelet csak úgy távolból festi.

1241 tavaszán a nagyváradai várat megvívó tatárok elől a nemes asszonyok a székesegyházba menekültek. A négy tornyos egyház egy darabig még ellentállt a dühöngő vívőknek. Mérgükben felgyújtották azt s a benne levőkkel együtt tökéletesen fölégették, a mi pedig el nem égett, összetörték. — E szörnyű enyészethen is megperzselve, összeszaggatva, de mégis valahogyan megmaradt egy kis pergamenre (kutyabőrre) irt könyvecske. Nem voltak rá ékes képek festve, kötésén nem volt arany vagy drágakő, hát minek kellett volna

az a műveletlen tatároknak vagy a kincskereső rablóknak?!

E kis könyv a váradai káptalan első jegyzőkönyve vala. A káptalant éppen akkoriban kezdték megbizni a mai közjegyzői teendőikkel, az olvasó-kanonok pedig akkoriban még egyuttal jegyzője is volt a káptalannak. Felírta tehát e jegyzőkönyvbe a káptalan előtt végbement tüzesvas-próbákat, utóbb az adásvételeket, cseréket, egyezségeket, szóval mindent, amiről a káptalannak bizonyosságot tennie, vagy hiteles okiratot kiállítania kellett. Ez a kis, természetesen első sorban a jegyző számára készült és így hanyagul, rövidítésekkel irt könyvecske volt az, a mi nem kellett se a tatároknak, se a tűznek, se a rablóknak és így elkerülte az enyészetet.

A tatárjárás után a váradai székesegyház romjai közül előkerült könyvecske ott lézengett a többi nagy jegyzőkönyvek mellett a sekrestyében. A kiknek nevei az ő lapjaira voltak jegyezve, azok többé nem pereltek s így belőle kivonatokat adni nem kellett. Őrizték, mert az egyházi társulatok mindent hajlandók fenntartani, de becsét csak Utyeszenity másként: Fráter György* ismerte föl. Ez lemásoltatta és 1550-ben Kolozsvárott Heltai Gáspárral kinyomatta. Ez volt e könyvecske-nek második szerencséje, mert különben hiába

* A kit roppant hibásan neveznek Martinuzzi-nak, mert még csak az anyja sem volt Martinuzzi, hanem Martinusenity.

őrizgették volna a váradai kanonokok 366 éven át, csak nem tudnánk róla semmit. 1566-ban vagy legalább is 1660-ban végleg megsemmisült a megviselt könyvecske. De szerencsére az 1550-iki nyomtatványokból 4 darab nem ugyan Váradon, hanem szerencsésebb helyeken, tudós férfiak kezében fennmaradt s így belőle rég elmult és mégis szerfölött érdekes dolgokat tanulhatunk. Ez értékes könyvecske a magyar történetírók röviden *váradai regestrumnak* hívják.

Fráter György 1550-iki kiadványának egy nagy hibája volt. Időrend nélkül összevissza voltak benne felsorolva a váradai káptalan jegyzőkönyvébe irt esetek. A régi jegyzőkönyv kötése a tűzvész, a hányódás következtében elromlott, a jegyzőkönyv iveri, levelei széthullottak. Mikor Fráter György parancsára összeszedték és a sajtó alá lemásolták, nem törődtek az időrendbe rakással. Így aztán Fráter György 1550-iki kiadványa 1219-iki birtok-osztályal kezdődött, de a 29-es számú esetenél már 1217-iki tüzesvas-próbát ad elő, azután újra visszatér az 1219-iki évhez, majd átugrik az 1235-iki évre, visszaesik az 1217-iki és 1216-iki évekhez s azután is tarkán mutogatja az 1229., 1221. és 1214-ik évi eseteket.

Arról már Fráter György nem tehetett, hogy a XIX-ik század vége felé a történetírók nem vették tekintetbe a tatárjárás előtt használt magyar írásmódot (helyesírásnak bajosan mondhatnók) és ennélfogva a váradai regestrumba irt helyneveket néha borzasztó módon félre-

A villamos vasut.

A villamos vasut ügye még mindig kísért. Pár hónappal ezelőtt Kőszeghy József városi főmérnök terjedelmes jelentésben mutatta ki, hogy a szerződés-tervezet szerint a város tetemes összeget ráfizetett volna a vasut részére szükséges villamos áram szolgáltatására. A főmérnök jelentésében foglalkozott a dr. Hoór Mór egy. tanár, továbbá a Schlatter és Chattel szakértők véleményével.

Röviden már említettük, hogy Schlatter Alfréd tanár és Chattel Vilmos gépészmérnök terjedelmes beadványt intéztek a városhoz, a melyben czáfolni igyekeznek dr. Hoór véleményének és a városi főmérnök jelentésének egyes pontjait, s védik a saját számításait. Azt hangsúlyozzák, hogy a városi főmérnök jelentésében a város érdekét általában kitűnő érzékeléssel leli föl.

A két szakértő véleményéből közöljük a következő érdekesebb részt:

Az egész ügyet, a mi véleményünk szerint most már feljogosítva érezzük magunkat ennek is kifejezést adni, — következőleg kell megitélni:

Az előttünk fekvő szakvélemények abban teljesen megegyeznek, hogy a folytonos üzem felvétele a helyi viszonyoknál fogva szükséges akár szolgáltatni a telep a vasutnak áramot, akár nem s van okunk föltehetni, hogy a város közönsége is már ilyen elhatározásra jutott. Mi ezen esetre is megejtettük a számvetést s ennek eredményeül mutatkozik, hogy a vasutnak szolgáltatandó 300,000 egyirányú áramu kilowattóra önköltsége 23672 koronát tenne ki, melyért a) 12 fillérrel számítva 36000 koronát, b) 15 fillérrel számítva 45000 koronát venne be a város, miből világos, hogy az a) alatti tarifával 12328 koronával a b) tarifa igénybevétele esetén pedig 21328 koronával csökkenne a nappali üzem terhe. A vasuti áramszolgáltatás egy el nem vitatható hasznot hajt a telepnek, (amely az utóbbi esetben már elég tekintélyesnek is mondható) miért is elsőrangú érdeke a városnak, biztosítani a felek részére ezen nappali nagy fogyasztót.

Csak az a kérdés, milyen áron szolgáltatson a város a vasutnak elektromos energiát?

Mi nem tudunk megbarátkozni a szerződés-tervezetbe foglalt árszabással, s helyébe egy másikat állítottunk fel, melybe az első 300,000 kilowattóraért követelendő ár egységenként 15 fillért tenne ki. Ezen árszabást, mint minimumot állítottuk oda!

Sajátságosnak találtuk azt az üzleti eljárást, melylyel a fennforgó esetben a szállítandó energia egységárát meg akarták állapítani, s azért örömmel vettük észre, hogy Kőszeghy főmérnök ur végre megpendítette az egyedül helyes szempontot is. Itt nem az a döntő kérdés, mennyi a város önköltsége? (s megjegyezzük, hogy ezt a kérdést a tárgyalásban érinteni sem volna szabad, mert kizárólag a város ügye) hanem inkább az, mennyiért állíthatná elő a társulat magának az elektromos energia egységét? Mert az adott viszonyok között senki sem kételkedhetik, hogy a város olcsóbban állíthatja elő az elektromos energiának azon tömegét (a mennyiben az mellékterménynek tekinthető) melyet a társulatnak fog szállítani, mint a hogy tehetné azt maga a vállalat egy tisztán az ő céljaira épített önálló telepberendezéssel.

Kőszeghy főmérnök ur nemcsak a kérdést veti fel, de számszerint meg is állapítja a társulat önköltségét 17.7 fillérben, mely eredményhez, mint minimálshoz mi is készsággal csatlakozunk. Annál is inkább tehetjük ezt, mert a dr. Hoór ur részéről fölhozott pozsonyi példa is már kerek 11 fillérnyi üzemköltséget mutat fel a beruházási tőre kamatja és törlesztése nélkül, eme részlet pedig a nagyváradi esetben, — részvénytársulat vállalatáról levénszó — cca 2.4 fillért tenne ki.

Ha tehát a város Kőszeghy főmérnök ur javaslatát (16.5 fillérnyi alapár) magáévá teszi, még mindig olyan árt szabott, melyet a társulat (a mellett, hogy olcsóbb áramhoz jut, minden gondtól és főleg minden risikótól ment) örömmel el fog fogadni. Ha pedig minden várakozás ellenére mégis önálló telepet létesítene, a várost nagy csapás nem éri, mert tényleg nyer egy későbbi időpontban birtokba vehető értéktárgyat, azon kívül megfelelő berendezéssel, — pl. a meglévő színházi gépek igénybe vételével s a transzformátorok kikapcsolásával a nappali üzem költségeit tetemesen leszállíthatja, amit, ha a vasutnak is kell energiát szolgáltatni, csak részleg tehetnek.

Már szakvéleményünkben is reflektáltunk a »Szerződés-tervezet«-re. Ennek újból való áttanulmányozásánál még egy teljesen indokolatlan s a városra föltöte sérelmes részletre lettünk figyelmesekké. Ez a negyedik fejezet a) b) c) pontjai, melyek üzemzavarok esetében a város által fizetendő kötbérekéről szólnak. Mi itt nagyon méltánytalannak találjuk hogy a társulat azt kívánja, hogy esetleges, üzemzavaroknak más hatásai legyenek a városra, mint a minők a társulatra háramlanának, ha maga vienne önálló üzemet. A mi jogérzésünk követeli ugyan, hogy a város mindazon kötelezettségeket, melyeket üzemza-

varból kifolyólag a társulat vállalna magára, harmadik felekkel szemben, egyszerűen átveszi és így a társulatot kártalanítsa, de méltányossági érzésünk helyteleníti az elmaradt — s a dolog természeténél fogva meg sem határozható — haszon megtérítésének következményét, még pedig oly okból kifolyólag, mely épp úgy előállhatna, ha a társulat maga kezelné a telepet s ekkor megadással kellene belenyugodni az elmaradt haszon megváltozhatatlan tényébe. Lehet, hogy soha sem áll elő azon eset, hogy a város kötbért fizessen; de ha már rend kedvéért mégis ki kell ilyeneket kötni, azoknak legalább elvben kifogástalanoknak kellene lenniök. Kereskedelmi világban elmaradt haszonért, senki sem kártalanít!

A budapesti borzalmas tüzvész részletei.

Kora reggel óta talpon van egész Budapest. Az utcák csak úgy ontják magukból a tömördek népet. Mindannyian a tűz színhelye felé tódulnak. A leégett palota körül hatalmas kordon van még most is, rendőrök és a 85. gyalogezred felváltott századai vegyesen zárják el az utat. A Kerepesi-uton a közlekedés megakadt. A villamosok a Kossuth Lajos-utcától csak a Vas-utcaig és a Nagy-körutól a keleti pályaudvar felé közlekedhetnek. A Kerepesi-ut a Vas-utcától a Népszínházig el van zárva és csak a mellékutcákon nagy kerülővel lehet átjutni ismét a Kerepesi-utra. A Klauzál- és Dohány-utca egy részét szintén kordonnal zárták el.

A nagy hőség dacára ezernyi ezer nép szorong a kordon mögött s mind újabb és újabb érkezők csatlakoznak hozzájuk. Nincs ember, aki a déli órákig meg ne fordult volna a Kerepesi-uton. Az utca hullámzik, nyüzsög a végtelen sokaságtól, a zsiromgó zajból a rikkancsok sikító hangja válik ki, amint a kisebb déli lapok újabb és újabb különkiadásait árulgatják. A közönség szétkapkodik a lapokat s mohón olvassa az újabb részleteket a borzalmas katasztrófáról. Néhol csoportok verődnek s egy ember olvassa fennhangon az újságot, tízezer-huszan hallgatják.

A tűzoltóság már behatolt az épületbe s szorgosan kutatnak a holttestek után. Nem igen találnak, mert porrá égett ott minden. A tűzvizsgáló bizottság már 10 óra óta a hely-

magyarították (mint pl. Barca-t Kömlőre, Zodorou-t Szalárdra, Dubos-t Dobozra, Puchiat-Békésre stb.) De a félremagyarázás, s a váradi regestrumban említett felek, bírák, poroszlók lakóhelyeinek megfajtatlansága, ismeretlen volta a regestrum becsét szintén csökkentették.

E hiánynon és bajon segített most az arra legilletékesebb testület a nagyváradi I. sz. káptalan. Legilletékesebbnek mondjuk, mert kié a jegyzőkönyv, bár régóta közkinccsént használjuk, ha nem az övé? A váradi káptalan szeme előtt, az ő rendelkezésére az ő tagja írta és századokon át őrizte.

A mint e legilletékesebb testület értesült, hogy alulírott a váradi regestrumot a magyar történet kutforrásainak segítségével időrendbe szedte s a helyneveket is a régi írásmód tekintetbe vételével lehetőleg megfajtatlanságát, rögfön felajánlotta a szükséges költségeket még pedig akként, hogy az időrendbe szedett regestrum elé az 1550-iki kiadás hű mása (facsimile-je) is kinyomtatassék s így a kik a helynevek épségéről és megfajtatlanságáról a legrégebb kiadás (editio princeps) alapján akarnak meggyőződni, e meggyőződést könnyű szerrel, a hű más megtekintésével rögfön megszerezhesék. A hű másnak készítettésénél, a felügyeletet dr. Borovszky Samu a M. Tud. Akadémia író-hivatali igazgatója és a M. Tud. Akadémia levelező tagja vállalta magára. Ugyanő írta meg a könyvészeti ismertetést és készítette a pontos névjegyzéket (catalogus).

Igy jelent meg azon vaskos, 33 nyomtatott ivre terjedő könyv, melynek címe: Az időrendbe szedett tüzesvas-próba lajstrom, az 1550-iki kiadás hű másával együtt. Dr. Karácsonyi János és dr. Borovszky Samu akadémiai tagok közreműködésével kiadja a váradi I. sz. káptalan 1903. (Latin címe: Regestrum Varadinense exanimum ferri candentis ordine chronologico digestum descripta effigie editionis a. 1550 illustratum sumptibusque Capituli Varadinensis Lat. Rit. curis et laboribus Joannis Karácsonyi et Samuelis Borovszky, Academiae Scientiarum Hungaricae membrorum editum. 1903).

Ebből a könyvből legbövebben és leghitelesebben ismerhetjük meg a tüzesvas-próba véghezmenetele s annak eredményét.

Az esetek és a jegyzőkönyvhöz csatolt szertartás nyomán lássuk, minő módon ment végbe egy-egy tüzesvas-próba.

Ha a bírő nem tudta a peres felek között az igazságot megállapítani, belátása szerint vagy a vádlót vagy vádlottat, rendesen persze a vádlottat, rábizta egyik tekintélyes szavahihető emberére, a kit akkoriban a ma már majdnem sértő értelemben használt poroszló (pristav, pristaldus) névvel neveztek és megparancsolta neki, hogy a peresfeleket Váradra vezesse.

Váradon a poroszló előmutatta a bírő pecsétjét vagy levelét és a káptalannak átadta a tüzesvas-próba alá vetendő személyt.

Ekkor kezdődött aztán a papság közreműködése az igazság kiderítésében.

A tüzesvas-próbára ítelt személynek először is bekötötték és lepecsételték a kezét. Azért történt ez, mert általában el volt terjedve azon vélemény, hogy, ha valaki bizonyos füvekkel a kezét bekeni, nem égeti azt meg a vas. A füveket azonban lepecsételt kézzel nem használhatta.

Azután a személy (férfi vagy nő) három napig kenyéren és vizen bőjtölt. Ezalatt bizonyosan meg is gyónt, de mivel a gyónásból szerzett tudomást a papság nem használhatta, a gyónásról a 389 esetben sohasem történik említés.

A próbára kitűzött napon a templom előtt tüzet raktak. A szertartás azzal kezdődött, hogy a pap a tüzesvas-próba helyét és a tüzet megáldotta. Azután bement a templomba és misét mondott. E misének minden részében azért könyörgött az Istennek, hogy az igazságot a hazugságtól megkülönböztetni segítsen. Még mikor a próba alá vetett személyt megáldoztatta, akkor sem a szokásos áldással nyújtotta neki a szentséget, hanem e szavakkal: »A mi urunknak Jézus Krisztusnak teste igaz ítéletet tegyen ma neked.«

Ezután még megrendítőbb szertartás következett. Körmenetben, elől kereszttel kezében szentelt vízzel ment a pap a néppel együtt a próba színhelyére. Ott elimádkozták a hét bűnbánati zsoltárt és a litániát. A litániába ez al-

szinen van, de még nem kezdheti meg működését, mert a lépcsők nagy része lezuhant s így nem lehet feljutni az épületbe.

Dél felé egy kiáltás hangzik, tovább adja a nyugzsgó tömeg:

— Mindjárt jön a király!

O Felsége tényleg telefonon tudakozódott a Rókus-kórházban a szerencsétlenek iránt s jelezte, hogy ellátogat a kórházba. E hírre a nép ellepte az utvonalak két oldalát. Kevéssel 12 óra után egy lovasrendőr jön vágatva, jelezve, hogy jön a király. Féleg órákor hatalmas éljenzés hangzik fel a Kerepesi-ut elejéről, a király kocsija befordult a Sip-utcából.

O Felsége nyitott két lovas udvari hintón jött, mellette ült Bolfrass főhadsegéd, utánuk még egy kocsi. Valami magas katonai méltóság ült benne. A néptömeg a kövezetekről az ut közepére rohant s közvetlen közelből üdvözölte a királyt, zúgott az éljen, a férfiak kalapjaikat, a nők zsebkendőiket lobogtatták.

A király érdeklődése.

Rudnay Béla főkapitány már reggel négy órákor egy külön futárt küldött fel a várba, ahol az átadta a jelentést a királyi vár egyik kirendeltjének.

Ő felsége negyed hatkor kelt fel és mindjárt első szava az volt, hogy van-e újabb jelentés.

— Van még halott? kérdé.

— Sajnos lesz még! Eddig ugyan csak még egyet találtak meg, de később lesz több is, mert biztosra vehető, hogy még egy csomó ember szorult benn a tüztengerben. Azt majd csak délelőtt fogják tudni!

O felsége meghatva hallgatta végig ezt a jelentést és aztán elrendelte, hogy a délelőtti folyamán újabb jelentést tegyenek neki.

Déli tizenkét órákor a király Paar gróf hadsegéde jelenlétében a Rókusba hajtattott. Ott Héderváry gróf volt miniszterelnök fogadta a Felséget, akinek üdvözlő szavaira a király így válaszolt:

— Nagyon sajnálom az éjjel történeteket és remélem, hogy több haláleset nem fordul elő.

Ezután Márkus polgármesterhez fordult a király s megkérdezte, hogy megindult-e már a vizsgálat, hogy kiderítse, mi mulasztás történt

az építkezés alkalmával, mert ezt a szerencsétlen katasztrófát más nem okozhatta.

Márkus polgármester azt válaszolta, hogy igen, a vizsgálat már megindult.

Ezután a Rókus igazgatójának elismerését nyilvánította a király, majd a kivezényelt katonaság viselkedéséről kérdezősködött s megelégedéssel vette tudomásul, hogy a katonaság legkorrektebben viselkedett.

A betegek megszemlélésére indult ekkor a Felség. Mindenekelőtt megszólította Mátyás Gizella cselédeányt, a ki a negyedik emeletről ugrott le s bordatörést szenvedett.

— Önszántából ugrott le? kérdezte a király.

A cselédeány felkelt ágyáról s könnyes szemekkel így válaszolt:

— A halálfélelem kényszerített Felség!

Megszólította Szira Adélt, aki koponyacsonttörést szenvedett, majd távolabb Kordényi Emma cselédeányhoz szólott:

— Jobban érzi-e már magát?

A szegény cselédeány, aki halálos sérüléseket szenvedett az ugrás következtében, csak a fejével intett, hogy: igen!

A pusztulás helye.

A felkelő nap első sugarai borzasztó katasztrófa színhelyét világítják meg. A füstösen égnek meredező kopasz falak, üres ablaknyílások, a sok összeégett holmi, mindmegannyian egyetlen éjszaka iszonyatos tragédiáját tárják a szemlélő elé. Az amerikai mintára épült hatalmas sarkházban kihalt minden élet. Korom minden.

A nagy tragédiák egyike zajlott le tegnap Budapesten. A Kerepesi-ut és Klauzál-utca sarkán levő óriási épület égése felülmul borzalmaival minden eddigi tüzesetet, amely a fővárosban évtizedeken keresztül volt.

A tűzoltók reggel 8 órákor beszüntették a munkát és pihenőt tartanak, részben mert teljesen el vannak csigázva, részben pedig azért, mert a gázömlés miatt nem lehet az épületben dolgozni. A gázcsövek mindenféle meg vannak repedve.

A pinczében a tűz még egyre ég. A gázórák itt vannak elhelyezve. Robbanástól lehet tartani. E bajnak úgy akarják elejét venni, hogy az utcán felállják a vezeték és elzárják a csöveket a környéken. A gázgyár emberei már hozzáfogtak az utca burkolatának felszedéséhez.

A bennégettek számát még mindig nem lehet tudni. Mihelyt a gázmunkások kész lesznek a gáz elzárásával — a tűzoltóság hozzálát a holttestek felkutatásához. A házmaster tudomása szerint négyen-öten éghettek benn a lakásokban.

A csupaszon égnek meredő falak összeomlással fenyegetnek. A Kerepesi-ut felőli fronton hatalmas repedések keletkeztek reggel, amelyek a falak kibülése folytán egyre szaporodnak.

A rendőrség az óvintézkedéseket megtette. Erős katonai kordon veszi körül az épületet. A kordonon belül csak tűzoltók, rendőrök és hírlapírók tartózkodnak; a kordonon kívül a közönség ezrei foglalnak helyet. A tűzhöz való zárandoklás óráról-órára növekedik.

A Rókus-kórház főkapuját is nagyon ostromolják, újabb híreket várva a halottakról és sebesültekről.

Halál a parázs tengerben.

Három óra felé járt az idő, amidőn a tűzoltók a földszinten összehalmozódott parázsát és gerendákat széjjel bontogatni kezdték.

Az egyik tűzoltó: Lajka Péter egyszerre hangosan felkiáltott:

— Egy halott a tűz között!

A következő pillanatban odasiettek társai és segédkeztek neki a holttest kiemelésénél.

A holttest annyira össze volt égve, annyira felismerhetetlené lett, hogy még azt sem lehetett megállapítani, hogy férfi-e, vagy-e nő.

A borzalmasan összeégett holttest látára a katonák és rendőrök által vont kordonon kívül álló, még hajnalban is ezer meg ezer főre menő tömegből nagyon sokan rosszul lettek.

A holttestet a morguéba szállították, ahol a többi tizenegy mellé fektették, a hideg márvány asztalra.

A Diner Akos rendőrkapitány által megindított vizsgálat szerint valószínű, hogy a szerencsétlen ember az üzletben rekedt benn és borzasztó haláltusa után vergődött, jobban mondva vánszorgott az üzlet elé.

A nagy füstben, amely az üzletből kezdetben kitódult, nem vették észre és később már, amikor a füst megszünt, nem láthatták, mert akkorra annyi parázs gyült össze, hogy egészen elfödte a szegényt.

Vád a tűzoltóságra.

Sulyos vád neheztli a budapesti tűzoltóság vezetőségére. Ez a vezetőség hanyagul, fejeveszetter, ész nélkül csinálta a dolgát és ez az oka annak, hogy az áldozatok száma ily megdöbbentően nagy.

Oly nyilvánvaló a tűzoltóság vezetőségének szinte kétségbeesetten tehetetlen viselkedése, hogy mindenki, aki a tűz kezdetekor jelen volt, erről meg van győződve.

Az első baklövés az volt, hogy későn jött a tűzörség. 15—20 percczel a tűz kitűzése után, amikor már lángban állott mind a három emelet. De még nagyobb baj volt, hogy hiányos felszereléssel jöttek, miután az első jelentés úgy hangzott, hogy csak kirakat tüzről van szó. S kirakat tűz helyett egy lángtengert találtak. Ekkor küldték széjjel a riasztó értesítés, hogy vonuljon ki az egész főváros tűzörsége. De borzasztóan késő volt már akkor!

Scerbovszky főparancsnok és a többi parancsnokok szintén akkor jöttek, amikor már veszve volt minden.

Nem volt senki, aki az először odaérkezett tűzoltókat dirigálni tudta volna. Fejét vesztve rohant fel s alá mindenki. Igaz, a tűzoltó legénység halált megvető bátorsággal rohant neki a tüztengernek, de egységes és gyors emberélet mentésről szó sem volt.

S ami a legrettenetesebb, csak negyed-órán haszontalan lőtás-futás után tudta meg a tűzoltóság azt, hogy a III-ik és IV-ik emeleten egy lángtenger közepette emberek vannak. Hogyan mentsek meg ezeket? A lépcsőház, a kapu, a raktárakból álló földszint egy lángtenger volt már. Csak az utcára néző ablakokon át menekülhettek volna a tűzbe szorult emberek — de nem voltak még akkor sem kéznél a lajtörjék! Ezek csak akkor érkeztek oda, mikor már nyolczan meghaltak a halálugrás következtében.

Azonban kéznél volt két ponyva. Nem több! Holott legalább hat kellett volna, hogy a félelemtől őrzöngő embereket, akik különféle ablakokon keresztül ugráltak ki, felfoghassák. Ez a két ponyva is kicsiny volt és alkalmatlan. Nem volt senki, aki a ponyvát tartó munkásokat és tűzoltókat dirigálta volna. Rosszul tartották a ponyvát s a negyedik emeletről leugró emberek a kövezetre zuhantak és szörnyet haltak.

Ezek az okai annak, hogy a katasztrófa ily rémes mérveket öltött.

A tűzvizsgálat.

Tegnap reggel 8 óra után vette kezdetét a tűzvizsgálat, melyen résztvett Márkus József főpolgármester is.

Akadályozza a vizsgálat megtartását az, hogy a lépcsőházat tartó vastraverzek elolvadtak.

A bizottság a tűzvizsgálatot a Párisi Aruház mellett levő 40. számú házban kezdte meg. A ház jobb és bal szárnya nagy pusztulás képét mutatja. Itt is dühöngött a tűz. A lakásokat, melyek körül a tűz pusztított, nem lehet megközelíteni.

A második emeleten lakik egy Hamvai Odön nevű hírlapíró, aki este, mikor a tűz

kalommal beleszótták ez áhitást: »Hogy az igazságoságon ne uralkodjék a gonoszság, hanem mindig alávettessék a hazugság a te igazságodnak, kérünk téged hallgass meg minket.«

A litánia végeztével három imádságot mondott el a pap a vas felett és meghintette azt szentelt vízzel. Azután beletették a vasat a tűzbe és így a tűz és vas felett a pap két imádságot mondott el.

Ekkor utoljára és borzasztó komolysággal figyelmeztette a pap a próbára vetett személyt, hogy, ha bűnös a peres dologban, a templomba ne merjen lépni, hanem a próba előtt vallja be vétkeit. Ha a személy nem szólt, még e két kérdést intézte hozzá: Atyámfia igaz ember vagy-e abban a dologban, amelyről vádoltak? és: Tiszta vagy-e? Ha az elsőre azt felelte: igaz vagyok, s a másodikra: tiszta vagyok, fel-emelték a tüzesvasat s a próbára vetett személy felkiáltott: Nem bizakodom semmiféle bűbajosságban, sem a füvek erejében, hanem bizván a mi Urunknak, Jézus Krisztusnak most magamhoz vett testében, megfogom a vasat. Megfogta erre s egy pár lépéssel a templomba bevitte.

Ezzel még nem volt vége a vizsgálatnak. A tüzesvashordozás után rögtön bekötötték a próbára vetett személy kezeit és a káptalan pecsétjével újra lepecsételték.

(Vége köv.)

kiütött, vendégeket látott magánál. O és vendégei megmenekültek. Hamvai azt mondja, hogy látta, amint a tűz kiütése után az első emeleten 20—25 ember a füst és tűz elől egy helyiségbe zárkóztak. Azt hiszi, hogy ezek elpusztultak. Ebben az előadásban azonban kevés a valószínűség. A negyven számú házból mindenki megmenekülhetett.

A bizottság a második emeleten három lakást, a harmadik és negyedik emeleten minden lakást kiüritett. Innen a Klauzál-utca 3. számú házba ment a bizottság. A ház első emelete a Párisi Aruházhoz tartozik. Itt is elégett minden. Konstatálták, hogy az ezen helyiségben alkalmazottak közül két leány, Kohn Irén és egy Margit nevű eltűntek. Ezek bizonyára a tűz martalékká váltak.

A tűz keletkezésének az okai.

A reggel megjelenő lapok azt írják, hogy a tűz a villamos világítás vezetékéből kipattant szikrától keletkezett. A tűzrendőri vizsgálatot még a forró atmoszférájú házban nem tartották meg, de egy tűzoltó főtiszt kinyomozta, hogy a szikra kipattanását a pinczében elhelyezett dinamó-gépek egyikének felrobbanása előzte meg. A gépész megjegyzi a robbanástól s kirohant, így szabálytalanul maradt a gép és ez okozta a katasztrófát.

A második hiba az volt, hogy a tűz kiütésekor az üzletből a tűzörségnek azt telefonálták, hogy csak kisebb raktártűz van, mire a vas-utcai örségről két fecskédőt és 11 embert küldtek a vész színhelyére.

Hogy pedig annyi emberéletbe került az áruház égése, annak az volt az oka, hogy a fővárosi középítési szabályrendeletet gyakran mellőzték a nagyforgalmu üzlet kedvéért. Így a kapu és az üzlet között nem volt téglaválaszfal, csak fa.

Mellőzték a szabályrendelet azon pontját is, hogy minden 30 méter távolság között tűzfalat kell építeni. Hasonló mulasztás, hogy a szomszédos 40. számú ház pincze és első emeleti fal törését megengedték.

Nagyban gátolta a menekülést, hogy a házban egyetlen lépcső volt csak s a szűk kapuba torkoló lépcső körül s alatta revolver-és fegyvertőlények voltak elraktározva, amelyek leghamarább explodálva lehetetlenné tették az ott kijutást.

Mind e hibákat pedig tetézte a vízhiány s a tűzcsapok és tömlők rossz működése.

Ujabb veszedelem.

Reggel hét óra felé átható, émelítő bűz terjedt el a leégett ház földszintjén. A kiszabadult gáz szaga volt ez. A gázóra s a gázcsövek felrobbantak. Ez pedig nagy veszedelem lehet, mert ha a gáz a még sok helyütt égő épületben felrobban, összeomolhat mind a négy, amugy is alaposan megrendült emelet, maga alá temetve a tűzoltókat s a kíváncsi közönséget. Diener Akos rendőrkapitány azonnal telefonált a tűzörségnek s a gázgyárnak, ahonnan nyomban munkásokat küldtek ki egy szerelővel. — Ezek azonban nem merik a gázórát megközelíteni, mert attól tartanak, hogy minden perczen robbanás történhetik.

Halottak és sebesültek.

Osszesen husz ember ugrott le az égő házból. Ezek közül tizenkettő meghalt, nyolcan még élnek s életben is maradnak. Ezek a szerencsések a ponyvába estek. A halottak közül is három esett a ponyvába, mégis halálukat lelték.

Ujabb balesetek.

Munka közben ma délelőtt is számos baleset történt; szerencsére azonban nem komolyabb jelentőségűek. Az erősen tóduló füstöl

és a hőségtől Smetana István tűzoltó-csővezető, Kiss István, Iványi Ignác, Jelinek Mihály, Szentsik Mihály, Csizer István, Palkovics Gyula, Tóth Ferencz tűzoltók rosszul lettek; ezeknek a mentők nyújtottak segélyt; azután a Rókus-kórházba szállították. Pakos István csővezetőt eszméletlen állapotban a lakására vitték. Megsebesültek továbbá Spitzer Izidor és Schön Béla kereskedők, akik a ház pinczéje előtt végzett oltási munka közben sebesültek meg.

A Párisi Nagy Aruház alkalmazottai.

A leégett áruház alkalmazottai, számszerint százötvenen, délután négy óraker össze gyűlnek, hogy megállapítsák, mennyien hiányoznak közülök.

UJDONSAGOK.

Nagyvárad-Püspökfürdő-Féliczfürdő.

	S z e m é l y v o n a t							
Nagyvárad áll.	7.38	9.50	—	—	4.44	—	—	8.58
Nagyvárad-Vásártér ind.	7.20	9.31	11.42	2.08	4.37	6.28	8.54	
V.-Velenceze >	7.34	9.47	11.58	2.24	4.53	6.44	9.10	
Rontó >	8.02	10.14	—	2.93	5.09	7.11	9.29	
Püspökfürdő >	8.07	10.19	—	2.44	5.14	7.14	9.30	
Féliczfürdő >	8.24	10.37	—	2.58	5.31	7.18	9.54	

Féliczfürdő-Püspökfürdő-Nagyvárad.

	S z e m é l y v o n a t							
Féliczfürdő ind.	8.30	10.42	—	3. —	5.34	7.20	9.53	
Rontó >	8.37	10.49	—	3.05	5.41	7.25	10.00	
Püsp. fürdő ind.	8.48	11.00	—	3.11	5.51	7.31	—	
V. Velenceze >	9.04	11.16	12.00	3.27	6.08	7.47	10.13	
Nagyvárad-Vásártér érk.	9.22	11.34	12.16	3.45	6.24	8.05	10.30	
N.-várad áll. érk.	—	11.27	—	—	6.18	—	11.34	

Az indulási és érkezési adatok közép-európai időre vonatkoznak. Az esteli 6 órától reggeli 5.59 percig terjedő idő fekete számokkal van jelölve.

* Személyi hírek. Dr. Radu Demeter nagyváradai görög szertartású katolikus püspök udvari papjai kíséretében Belényesből tegnap délután hazaérkezett. — Dr. Kováts S. János, a nagyváradai társulati felső kereskedelmi iskola igazgatója Csucsáról, hol a nyári nagy szünet alatt tartózkodott, családjával együtt hazaérkezett s átvette az iskola vezetését.

* Uj főispán és alispán. A hivatalos lap közlése szerint királyi felsége **Hideghéthy Imre** földbirtokost Szerémszegré és Zimony város főispánjává, — **Subotics József** államügyészt pedig Szerémszegré alispánjává nevezte ki.

* Hazafiatlan tanár. E cím alatt lapunk vasárnapi számában — biharfüredi tudósítónk jelentése alapján — megemlékeztünk arról a sajnálatos eseményről, hogy Sz. István napján a magyar himnusz hangjaira nem állott fel egyik vendég dr. **Mocvár József** szalontai tanár, kinek emiatt a furdót is el kellett hagynia. Hiteles adatokból meggyőződünk róla, hogy nevezett tanár tősgyökeres magyar ember, ki a szalontai társadalom hazafias ünnepélyein tevékeny részt vesz, Kossuth, Rákóczy és Erzsébet ünnepélyeken hazafias szellemű beszédeket mondott. Másrészt pedig úgy értesültünk, hogy a biharfüredi sajnálatos eset az ő szórakozottsága s egyik vendégnek idegessége miatt történt. Ennyit az igazság érdekében kötelességünknek tartunk olvasóinkkal közölni.

* Kinevezés. A pénzügyminiszter **Horváth Akos** nagyszalontai díjas adóhivatali gyakornokot a magyar-óvári kir. adóhivatalhoz adóisztté nevezte ki.

* **Betonjárdák.** Nagyvárad városa több utcát, így a Szilágyi Dezső-, Nagy Sándor-utcákat és a Nagypiac-tér északi részén elvonuló utat betonjárdával akarja elkészíteni. Az árlejtést megtartották a munkálatokra s a legelőnyösebb ajánlatot Bartha Jenő vállalkozó adta be, azzal, hogy a munkálatokat gurahonci csemetéből készíteti. A városi főmérnök véleményében nem ajánlja Bartha Jenő pályázatának elfogadását, mert a gurahonci csemet még nincs kipróbálva. Ezzel szemben az Ince Lajos és tsai ajánlata csak 70 koronával drágább, tehát ezt javasolja elfogadásra. Hangsúlyozza végül, hogy a munkálatok nagyon sürgősek.

* **Hisz ez csak Veisz Váradról.** Nagy művészi esemény foglalkoztatta egyik közeli városka műpártoló közönségét. Megjötték a színészek. Amolyan vándorló kis társulat, a melynek nagyobbak a hivalgó, nagy öles plakátjai, mint a kortinája. Ki is ragasztották faluszerte a vörös nagy czédulákat, melyek büszkén hirdették: Itt először. **Ocskay brigadéros** történelmi dráma. Korhú kosztümökkel és görög tüzzel. A mint bealkonyult, sereglett is a nép a nagy bódéba. Kigyultak a lángok a deszkák előtt és a várakozás elfojtotta még a suttogást is. Csak egynehány váradi fiatal ember izgett-mozgott még a helyén az első sorokban. Fölperdül a függöny s pereg a játék nagy álmélkodására a népnak. Lélekzetfojtva figyel mindenki, mikor betoppan a hős és öblös hangján szólaltatja meg Ocskayt. De alig szól néhány szót, egy meglepetéstől remegő hang vegyül a hősi mondókába. Az első sorból az egyik váradi vendég közbevág:

— Hiszen ez csak Veisz Váradról!

Oda minden illuzió. Csalódottan suttogják:

— Hiszen ez csak Veisz Váradról! . . .

* **Dinamitmerénylet.** Borzalmas eset történt tegnap reggel a felvidéki Vajkóca községben, ahol egy gonosztevő merényletnek hat ember esett áldozatul. A vajkócai kőbányában dolgozott a mult héten egy Rozsolyák János nevű munkás, aki több társával együtt kőfejtéssel foglalkozott. Ez a Rozsolyák János olyan csavargóféle ember volt, a kit a többi munkások kegyelemből fogadták maguk közé, de mert olyan megférhetetlen természetű ember volt, a mult szombaton tudtára adták, hogy nem akarnak vele tovább dolgozni. Rozsolyák akkor annyira dühbe jött, hogy késsel támadta meg munkástársait, akik azonban nagynehezen ártalmatlanná tették. Vasárnap Rozsolyák kiment a bányatelepre, mert akkor senki sem volt ott. Elhatározta, hogy bosszút állt volt munkástársain. Egy tolvajkulcsossal felnyitotta a szertár ajtót, ahonnan dinamitot és gyújtózsínort vett elő. A dinamitot a szertáru használta fabódé alá rejtette el, ráerősítette a gyújtó zsínort. Hétfőn reggel a kőfejtőmunkások a szertár bódé mellett ülve reggeliztek, amikor iszonyu robbanás történt s utána Hulyák András, Hulyák György, Patovnyák Márton, Pajus József, Ráska Antal és Henck Mihály kőfejtő munkásokat a robbanás megölte; többek pedig súlyos sérülést szenvedtek. A robbanás után azonnal megjelent a helyszínen a főszolgabíró is, aki megállapította, hogy a szerencsétlenség merénylet folytán keletkezett. A merénylet hamarosan kézre is kerítették s a vizsgálóbíróság megérkezéséig őrizet alatt tartják.

* **Az örökség miatt.** Tötös község határában párját ritkító kegyetlenséggel végrehajtott testvérgyilkosság történt a napokban. Tötösön évekket ezelőtt híres gazda volt Renka János, akinek egy nős fia és egy hülye leánya volt. Az öreg Renka halála után az egész vagyont ez a két gyermek örökölte. A leány ott maradt testvérénél, az kezelte a leány ingatlan örökségét is, de rosszul bánt a testvérével. Az árvaszék végre elvette a fiatal Renkától a leányt s máshol helyezte el. A fiatal Renka Jánosra nagy csapás volt ez, mert elvették tőle az árva ingatlanait is. Renka addig járt utána a do-

lognak, míg keresztülvitte, hogy ez előtt egy fél évvel visszaadták neki a leányt is, meg a birtokot is kezelé végett. Ettől kezdve Renka János azon gondolkodott, hogy miként pusztíthassa el hűlye testvérét, akinek a vagyonára áhított. A mult héten végre elhatározta, hogy végezze a leánnyal. Még a mult csütörtökön délután elküldte a hűlye leányt a kukoriczaföldre, hogy szedjen főznivaló kukoriczát. A leány kiment, de utána ment testvére is, aki aztán a tehetetlen leányt a kukoriczásban előbb megfojtotta, azután pedig a testét feldarabolta és a határban elásta. A nagy izgatottságban és sietségben Renkának nem volt ideje, hogy az összedarabolt holttestet mélyre áshatta volna, aminek az lett a következménye, hogy vasárnap éjjel kóbor ebek kikaparták a holttestet és így kiderült, hogy a szerencsétlen teremtés gyilkosságának esett áldozatul és a gyilkos az ő testvérbátyja volt. A csendőrség úgy a gyilkos Renka Jánost, valamint ennek feleségét letartóztatta, mert kiderült, hogy Renka anyósa volt a bűntény értelmi szerzője.

* **Ertesítés.** Kovács János áldozópap a »Szent Olivasmányok az év különböző ünnepeire« és a »Szűz Mária a mi anyánk« szerzője ez uton értesíti azokat, kik műveit megrendelni óhajtják, hogy lakását Mária-Pócsról Huszt-Baranyára, u. p. Huszt-Mármaros tette át s megrendeléseikkel utóbb említett helyre forduljanak.

* **Tűzoltók.** Egy idő óta sűrűn jönnek a tűzkatasztrófák és — mintha valami ominózus czélzása lenne a sorsnak — a tűzvészekkel összefügg a francia név. Első a sorban a párisi jótékonyági bazár égése. A század legnagyobb katasztrófája, a Pelée-hegy kitörése a francia Martinique szigetén történt. Alig néhány nappal ezelőtt okozott világszenzációt a párisi földalatti vasút katasztrófája és most Pesten borítja gyászba az egész társadalmat egy hatalmas vállalat tűzhalála s ennek is — párisi áruház a neve. A tegnapi rémséges katasztrófának nagy tanulságai vannak. A legnagyobb a tűzoltói intézményünk tökéletlensége. Szeretünk dicsekedni a fejlettségünkben s valóban fejlettek vagyunk, de — kis arányokban. Amint valami nagyszabású próbát kell tennünk, a fejlettség cselekszik apró eszközökkel, mert hiányzik az egész vezetésben a praktikusság, pedig ezt a praktikusságot alaposan tanulmányozták szakembereink a külföldön. Ez idő szerint a legközelebbi tűzoltóság a new-yorki. Még a híres londoni tűzoltóságot is túlszárnyalja — gyorsaság tekintetében. S ez talán a legfontosabb kelleke is az ilyen nagy szerencsétlenségek megállítására. A new-yorki rendszer a következő: Ha valahol tűz támad, nem kell azt hosszadalmas telefonálgatásokkal bejelenteni, mert minden negyedik gázlámpás oszlopán van egy jelzőkészülék. A rendőr csak csenget s a központban kiugró szám mutatja a veszedelem pontját. A központi hivatalnok, aki csak a jelzőgépnél van elfoglalva, rögtön megnyomja a megfelelő villanyos gombot, amely a tűzhöz a legközelebb eső tűzörségi laktanyába szól. Erre a jelzésre a tűzörség minden kézi segítség nélkül, hanem egy villanyos szerkezettel történik a lovak befogása s minden felszerelés. Mire a legénység a szekerekre ugrik, már be van fogva a ló, a villamos kapcsolók révén s másfél percczel az utczarendőr csengetése után már indul a tűzoltóság. A mentés szintén tökéletes, ami elképzelhető ott, ahol 30 emeletes házakról kell menteni embereket. A mentőponyvák mellett egy leleményes létra-szerkezet is áll a tűzoltók segítségére. De ezeket a ponyvákat kezelni is tudják, sőt minden nagy épületben, különösen ilyen áruházakban és szállókban, a falakban vannak ponyvák és létrák. Nem volna haszontalan dolog ezeket az amerikai speciálisításokat tanulmányozni.

TANUGY.

Beiratások.

A nagyváradai községi polgári leányiskolában a beiratások folyó évi szeptember hó 1—5-ig bezárólag, mindenkor délelőtt 8—11-ig, délután fél 3—5-ig az iskolahelyiségben (Korona-utca) eszközöltetnek.

Tandij egész évre 20 korona, beiratási díj 1 kor. 30 fill. A tandij fele és a beiratási díj azonnal, a tandij másik fele február hó 1-én fizetendő.

A beiratásnál felmutatandó iskolai bizonyítvány, keresztlevél, illetve születési bizonyítvány és újraoltási bizonyítvány.

A javítóvizsgálatok szeptember hó 4-én délelőtt 11—12-ig, a pótló és felvételi vizsgálatok szeptember hó 5-én délelőtt 11—12-ig, a magánvizsgálatok szeptember hó 7-én délelőtt 8—12-ig (írásbeli) délután fél 3—6-ig (szóbeli) tartanak.

A tisztelt szülők és gyámok kérésnek, hogy gyermekeiket a beiratáshoz elkísérik.

Nagyváradon, 1903. aug. 24.

Az igazgatóság.

A nagyváradai községi polgári leányiskolával kapcsolatos női kereskedelmi tanfolyamban a beiratások f. é. szeptember hó 1—5-ig délelőtt 11—12-ig, délután 4—6-ig a korona-utcai iskolahelyiségben eszközöltetnek.

A női kereskedelmi tanfolyamba felvételen olyan növendékek, kik legalább 14-ik életévüket betöltötték, a polgári iskola 4. osztályát jó sikerrel végezték, vagy előtanulmányaikat felvételi vizsgálatnál bizonyítják be. A felvételi vizsga tárgyai: magyar nyelvtan és fogalmazás, számtan és földrajz.

Tandij egész évre 100 korona, beiratási díj 4 korona. A tandijfele és a beiratási díj azonnal, a másik fele 1904. évi február 1-én fizetendő. Kiváratra a tandij 10 korona havi részletekben is fizethető. A beiratásnál felmutatandó iskolai bizonyítvány, keresztlevél, illetve születési bizonyítvány és újraoltási bizonyítvány. Felvilágosításokat szívesen ad

Nagyváradon, 1903. augusztus 24.

Az igazgatóság.

Ertesítés. Nagyvárad város községi elemi iskoláinál az 1903—4-ik tanévi beiratások szeptember 1—5-éig naponta d. e. 8—11 és d. n. 3—5 óráig; a javító-, pótló-, felvételi- és magánvizsgálatok szept. 2. és 3-án délelőtt 11—12 óráig az iskolahelyiségben tartanak meg.

A rendszeres tanítás szeptember 7-én veszi kezdetét.

Az évi tandij 8, azaz nyolcz korona, melynek fele (4 korona) a beiratás alkalmával, a másik fele pedig február 1-én fizetendő.

A tandijon kívül beirási és nyugdíjalap-hozzájárulási díj címén minden tanuló a beiratás alkalmával 80 fillért fizetni köteles.

A 8 korona tandij csak azon tanulóknak engedtetik el, kik szegénységüket az illetékes hatóság által kiállított szegénységi bizonyítvánnyal a beiratás alkalmával igazolják.

A beiratás, illetőleg nyugdíjalap hozzájárulási-díj fizetésének kötelezettsége alól senki sem menthető fel.

Az ismétlő leányiskola növendékei semminemű díjat nem fizetnek.

Pótvizsgára csak oly tanulók bocsájtának, kik orvosi bizonyítvánnyal igazolt betegség következtében nem nyertek a tanév végén osztályzatot — javító vizsgálatra csak azok, kik legfeljebb két tantárgyból lettek elégtelennek (5) osztályozva.

A kettőnél több tantárgyból elégtelen osztályzat, valamint a pótló- és javító vizsgálatra a megjelölt napokon nem jelentkező vagy azon megbukott tanulók osztályisméltésre utasítottak.

A szeptember 5-éig be nem iratkozó növendékek semminemű segélyben nem részesülnek s a mulasztó szülők vagy gyámok a törvény értelmében megbírságotlathatnak.

Magánvizsgálat díja: a tan- és egyéb iskolai díjon (8 k. 80 fill.) felül a helybeli ille-

téségüknek 20 korona, a vidéki illetőségeknek 30 korona. Nagyvárad, 1903. augusztus 25. Rimler Károly, iskolaszéki elnök.

TAVIRATOK.

A válság.

Budapest, aug. 25. (Saj. tud. táv.) Az Esti Ujság írja: Minden jel arra mutat, hogy a király nem hajlandó a hadsereg szervezetét a nemzeti engedményekkel megbolygatni, s annak egységét megőrizni. Viszont a szabadelvűpárt mind jobban tömörül és körvonalazni kívánja a jogos követeléseket, hogy így megkönnyítse a jövő miniszterelnök programját.

Egyik számottevő szabadelvű politikus úgy nyilatkozik, hogy a párt egyöntetűen ragaszkodik a hadsereg nemzeti alapon való fejlesztéséhez s a magyar vezényleti nyelvet is megvalósítani óhajtának, de az uralkodó ez idő szerint nem látja teljesíthetőnek a nemzet e kívánságát. Ezért tehát ajánlatosabb kintartó lassu küzdelemmel megvalósítani nemzeti jogos követeléseinket, mint most erőszakosan a király és a nemzet közötti ellentétet kiélesíteni.

E nézet uralkodó most a pártban s az adott viszonyok közt Darányi Ignácot tartják legalkalmasabbnak arra, hogy az időhöz kötött javaslatokat keresztül vigye a Széll által megígért engedmények árán.

Darányi jelöltségét megerősíteni látszik az a körülmény is, hogy Héderváry a mai kihallgatáson nem titkolta a király előtt a válság megoldásának sürgős voltát s e nyilatkozat következtében Darányi holnapra sürgős meghívást kapott a királyhoz.

Elterjedt vélemény, hogy Darányi a Széll programjával jönne, s ha nem sikerül a javaslatokat keresztül vinnie, indennitit kér, hogy a házat feloszlassa.

Más verzió szerint egyedül Lukács László a komoly jelölt minden engedmény nélkül. E híresztelést Lukács azonban félhivatalosan megczáfolta.

A szabadelvű párt egyébként értekezletre készül, hogy a kihallgatottaktól megkérdezzék a király véleményét.

A fővárosi tűzvészről.

Budapest, aug. 25. (Saj. tud. táv.) Naphosszat ezernyi néplömeg lepi el a rommá égett áruház környékét. Késő estig siró emberek, asszonyok keresgetik hozzátartozóikat, de a romok megközelíthetetlenek. A lépcsők használhatlanok, mert a vas traverzek elolvadtak s leszakadással fenyegetnek. Létrákon felmászni veszedelmes, mert a falak összeomlása várható. Az első és második emelet padozata leszakadt s így a lakások megközelíthetetlenek. A romok közé pusztultak számát 25-re teszik, de pontosan meg nem állapítható.

A romokat katonai kordonnal zárták el s a rendőrség óvatosan kutatja át a romokat.

A főváros intézkedései.

A város tanácsa Matuska polgármester elnöklésével értekezletet tartott

melyen megvitatták az építkezési szabályrendelet hiányosságát, konstataáltak, hogy az nem tartalmaz semmi kötelező óvintézkedést hasonló veszedelmek elhárítására, vagy megelőzésére.

Kimondta az értekezlet, hogy a szereplő hatósági közegek működését vizsgálát alá veszik, hogy teljesítették-e kötelességüket.

Kimondották, hogy a halottak temetéséről a főváros gondoskodik segyszersmind az áldozatok családjait is felségélyezi.

Kik veszték a tűzbe?

Az eddig köztudomású neveken kívül következők tüntek el: *Kkon Irma* és *Neubauer Ida* gépirónok; *Breitner Izsó* és *Katz Jenő* könyvelők.

Az olasz király utazása.

Páris, augusztus 25. A Figaro szerint az olasz király október közepén fog Párisba ellátogatni. Már csak Loubet elnök jóváhagyását várják erre az időpontra nézve. Ugy lehet, hogy Helena királyné elkíséri a királyt. (M. T. I.)

Kubelik esküvője.

Debreczen, aug. 25. (Saj. tud. táv.) *Kubelik Jan*, a világhírű fiatal hegedűvirtuoz tegnap tartotta esküvőjét *Csáky Széll* Marianna urasszonnyal. Az ifju párt *Wolafka Nándor* cz. püspök eskette. Esküvő után Prágába utaztak Kubelik anyjának látogatására, onnan pedig nászutra Marienbadba mennek.

A görög király Marienbadban.

Páris, augusztus 25. A görög király tegnap este ideérkezett és ma folytatja utazását Marienbadba. (M. T. I.)

NYILTTER.*

A „Rimanóczy“-fürdő megnyitása.

Van szerencsém a n. é. közönség becses tudomására hozni, hogy a

„Rimanóczy“

gőz-, kád- és hidegvíz-gyógyfürdőben

foganatosított restaurálási munkálatok befejezést nyertek, azt **folyó hó 18-án**

megnyitottam.

880

„Rimanóczy“
fürdő és szálloda gondnoksága.

REGÉNY CSARNOK.

S o r s j á t é k.

Regény.

Irtá: Stella (Szőke Berta.)

60.

Csak hosszú faggatás után panasolta el baját s férj és feleség csakhamar megvigasztalták.

— Nem úgy gondolta azt Terka — mondta az ifju asszony — de hát nem is lehet csodál-

kozni, ha kétségbe van esve és ilyenkor bizony nem igen válogatjuk kifejezéseinket.

— Az bánt legjobban, — hallatszott a nevelőnő síró hangja — hogy önagsága a mi vitatkozásunkat veté okul, azt hiszi, hogy én...

— Dehogyan hiszi, dehogyan hiszi, — szakította félbe Bánki — hagyja el kérem, sógornóm kissé ideges volt, ez az egész, ezt végre sem lehet rossz néven venni. Az egyik veszedelem még el sem mult.

— Hát tehetek én róla? Gondatlanságot nem vehet senki a szememre.

— Természetesen és nem is teszi senki, de hagyjuk ezt kérem, nézze inkább, kicsoda érdekes cikk van itt a Természettudományi Lapok-ban Flammarion...

— Ej, vigye a patvar azt a sok tudományt, nézze inkább, mi szepet vettem — szólalt meg a fiatal nő.

— A kísértés igen nagy — nevetett Márta könnyein keresztül — és a választás nehéz.

Bánkiné megfogta a leány kezét s vitte a másik szobába, hol asztal, szék, pámlag telve volt kisebb-nagyobb dobozokkal. Márta visszakiáltott a küszöbről:

— Kérje meg Flammarion urat, legyen türelemmel, felszállunk az ő holdlakóihoz, amint a fontos toilette kérdést elintéztük. Méltóan akarunk megjelenni.

— Oh asszony, hiuság a neved — felelt Bánki a lapot zsebretevé.

Vacsora után ellátogatott Mérczi is beteg kis lányához és mindenkép igyekezett neje heves szavait mentegezni. Márta már nem is nehezelt, a gyermeke életéért reszkető anyát nem lehet féltreérteni.

Ez este nem kerül össze a rendes társaság, a kis leány mindnyájuknak dolgot adott. Olyan nyugtalan volt és a láz annyira emelkedet, hogy éjjel kellett orvosért küldeniök.

— Nem lesz semmi baj — nyugtatá meg őket az orvos — nem egyéb ez gyomorrontással, amint a láz megszűnik és ezt e portól remélem, amit most irtam — Rózsika megint lekváros gombócot fog kérni.

— És meddig tarthat ez doktor ur? — aggódott Márta.

— No nem sokáig. Jelentéktelen az egész. Maga kisasszony, amint a port elhozzák és beadta a gyermeknek, fekdüdjék le, pihenésre van szüksége, olyan kimerültnék látszik.

— Igen és Rózsikát egyedül hagyjam, viláért sem.

— O aludni fog a portól mint a bunda és maga fogadjon szót, remélem, nem akar a kezeim közé kerülni, még ha valami szép fiatal ember lennék! — mondta kopasz fejét s ősz bajuszát simogatva — de így... jó magam ugyan, szívesen kezelek ilyen csinos fiatal leányokat, hanem csak lefeküdni és most jó éjt!

Mártát bizony ébren találta a reggel, de hogy tudott volna lefeküdni a kis betegtől, pedig tehetett volna, mert mint az orvos előre megjósolta, nyugodtan, mélyen aludt s jó késsőre járt az idő, mikor felébredt. Bánkiné hét óra körül bejött s kedves erőszakkal vitte a hálószobába, ahol már minden elő volt készítve, csak le kellett pihennie, a leány ellenkezett, de az ifju asszony nem sokat tárgyalt vele, kiment s rázárta az ajtót. Mit tehetett most, le kellett feküdni és csakhamar mély álomba merült.

Tizenegy óra körül ébredt fel s az erélyes kopogásra elősiető háziasszony örömmel értesíté, hogy a kis beteg rohamos lépésekkel halad a javulás felé. Az orvosnak minden szava beteljesült.

— Hál' Istennek — sóhajtott megkönyebbülten a nevelőnő.

Különbben a másik beteg is javuló félben volt már, a lányka erős természete miután legyőzte a gyilkos betegséget, csakhamar felgyógyult és csupán a lakás fertőzését kellett bevárni, hogy ismét együtt lehessenek négy heti elkülönítés után.

Most már aztán Márta is gondolhatott bagosi utjára, t. i. meghatározhatta a napot, melyen a nehezen várt találkozás végre létrejött.

(Folyt. köv.)

KÖZGAZDASÁG.

Az agrár-kölcsön ügye.

— Dr. Molnár Imre javaslata. —

A Magyar Szállásgazdák Országos Egyesületének vasárnapi értekezletéről közölt tudósításunkban részletesen megemlékeztünk dr. Molnár Imre jogtánár, a nagyváradi hegyközség elnökének nagyszabású előadásáról, a melyben az agrár-kölcsönnel, a szállók rekonstrukciója érdekében hozott törvényekkel foglalkozik.

Előadása végén hosszabb javaslatot, illetve feliratot terjesztett elő, a melyben fel vannak tárva mindazon bajok, hátrányok, a melyek az agrár-kölcsön ügyénél felmerültek és észlelhetők.

Az érdekes felterjesztés, a melyet egyhangulag, lelkesedéssel fogadtak el, egész terjedelmében a következő:

Az 1896. évi 5. t. cz. mezőgazdaságunk egyik legsanyargatottabb ágának, a szállóművelésnek segélyezése érdekében a szállásgazdák-nak törlesztéses kölcsönt biztosított.

Bármennyire ismerjük is a nemes intencziókat, kénytelenek vagyunk leplezetlenül és őszintén megvallani, hogy ezen törvény egyes rendelkezései nagy súlylyal nehezdednek a segélyezni óhajtott gazdasági ágra s a nm. földművelési miniszter ur részéről mindenkor tapasztalt jóindulat által felbátorítva azon kérelemmel kívánunk az országgyűléshez járulni, hogy a törvény legsúlyosabb rendelkezésein enyhítve, a kitűzött cél fokozottabb megvalósításának biztosítani kegyeskedjék.

Tisztelettel kérjük ezért a magy. szállásgazdák országos egyesületének igazgatóságát, méltóztatásuk alább felsorolt kívánalmainkat megfontolás tárgyává tenni s azokat helyeslés esetében az országgyűléshez felterjeszteni.

A mai hitel- és pénzügyviszonyokat tekintve bátra el lehet mondani, hogy az 1896. 5. t. cz. alapján nyújtott agrár-kölcsön nemcsak hogy gyámolítás jellegével nem bír, de a biztosított hitel kamatozásának határait messze túlszárnyalja. Ma a teljes biztosítás mellett elhelyezett tőkék tulajdonosa nagyon megelégszik 4—4½ legfeljebb 5%-os kamatozással, miért is az 1896. 5. t. cz. mindazon rendelkezéseit törölni kérjük, melyek következtében az agrár-kölcsönök ezt a határt túllépjék, vagyis azt a megállapított kamaton túl terhesebbé változtatják.

Már maga a megállapított kamatláb 5½ sz.-al túl van a gyámolító- a segítő kölcsön határain, sőt a méltányos, normális kamatozást is meghaladja. A kamatláb megváltoztatását még sem kérjük; nem mintha ezt a kérelmet méltányosnak nem tartanánk, de most a törvény az agrárbanknak ezt a kamatozást 1910. év végeig biztosította s így az agrárbankkal kötött szerződés alapjainak teljes megváltoztatása nélkül ez aligha lenne keresztülvihető.

Hogy a 7 sz.-os kamatozás nem pusztá rémlátás, hanem nagyon is valószínű megterheltetést fog képezni, azt röviden a következő kimutatás által igazoljuk:

1. A kamatláb maga 5½ sz.

2. A kezelési költség fél sz.

3. A törvény 15. §-a értelmében a kölcsönösszeg egy évi kamatának és törlesztési részletének megfelelő összeg — a mi a valóssággal kézhez kapott pénznek 10 sz.-át meghaladja — az állam pénztárába fizetendő. A kölcsönt felvevő szállóbirtokos tehát azért a pénzért, melyért 6 15 éven át 5 negyed sz.-ot fizet, 4 sz. megtérítést nyer az államtól, vagyis 1 és egy negyed sz.-ot veszít. Ez a kamatvesztés még nem lenne nagy baj szemben azzal a veszedelemmel, hogy maga az egész tartalék alap a kölcsönök 10 sz.-ánál nagyobb összeg kamataival együtt elveszhet az adósokra nézve, mely esetben a kölcsön évenként 1 és egy negyed sz.-kal válik terhesebbé. Már pedig a 15. §. 3. bekezdése világosan mondja, hogy a mennyiben a kamatok törlesztési járulék és még a kezelési díj is az esedékesség napjára be nem folynának, a tartalékalap felelős, ille-

10 leg abból fizetendő. A 15. §. 4. bekezdése pedig kötelezi a pénzügyminisztert, hogyha a kölcsön egyszerre esedékessé vált, az árfolyamvesztéséget is a pénzintézeteknek a tartalék-alapból kiszolgáltassa. Az agrárbank által kibocsátott kölcsönök nagy részének törlesztése még meg sem kezdődött, miután az első kölcsönök felvételétől számított 5 év még alig telt le s már is tudomásunk van arról, hogy a visszatartott pénz 3-4 sz.-a veszendőbe ment. Tekintve a szőlőművelés folytonosan növekvő kiadásait, melyeket a minduntalan megújuló veszedelmek okoznak s tekintve a szőlőtermények rohamos árhanyatlását, csaknem biztosra vehető, hogy a visszatartott 10 sz. sohasem fog az adósnak megtéríteni.

4. A törvény 8. §. a rendeli, hogy a kölcsön kespénzben folyósítandó s a kölcsönt vevő terhére árfolyam veszteség kivéve a 9. §-a 3. bekezdés stb. nem számítható fel. A törvény ezen ártatlannak látszó rendelkezése az egész kölcsönt csaknem fél százalékkal emeli. A 9. §. 3. bekezdése ugyanis a kölcsönvevőt abban a hitben ringatja, hogy a felvett kölcsönt a 6. esztendővel egyszerűen törlesztheti, pedig ez csak nagy áldozat árán valósítható meg. A 8. §. már idézett rendelkezése szerint ugyanis csak az árfolyamvesztés kiegyenlítése után lesz a kölcsön törleszhető. Hogy ez az árfolyamvesztés nem csekélység, arra szolgáljon bizonyítékul, hogy tudunk esetet, midőn a veszteség a hátralevő tartozás 8. sz.-át képezte, de még ennél nagyobb is lehet. Már pedig bizvást állítjuk, hogy ily megterhelhetésre a legtöbb kölcsön vevő nem is gondolt. Az agrár-kölcsönök nyomasztó volta következtében sok adós konvertálni szeretné agrár-kölcsönét, kedvezőbb feltételt más adóssággá, ámde az állam által segítség-címén nyújtott kemény kölcsön azt nem engedi — a mellett ki kell tartani, ha csak a konvertálni akaró az árfolyamvesztés keserű lapdacsát is elnyelni nem akarja.

5. Említsük-e a kamatok és a törlesztési részletek egy évre előre történő fizetését? Mindezek összege mellett nem mondunk alaptalan, ha az agrár-kölcsönöket jelen alakjukban tulságosan terhelőknek állítjuk. Kérelmünk tehát oda irányul, hogy:

1. A már önmagában is súlyos 5 egynegyed sz. kamatozás meghagyása mellett a fél sz. kezelési költségről az állam mondjon le s ezzel tegye a kölcsönt elviselhetőbbé. Az államnak vannak szőlészeti és borászati közgei, kik a felügyeleti teendőket az állam terhére, csekély áldozatokkal teljesíthetik, az adóssok pedig fél sz.-tól szabadulnának.

2. Második kérelmünk, hogy a törvény 15. §. a mely a tartalékalap kápzását rendeli s mely Damokles kardjaként függ minden agrár adós felett, teljesen töröltessék, s a visszatartott összegek a kölcsönvevőknek adassanak vissza; az agrárbank esetleges károsodását az állam vállalja magára.

5 egynegyed sz.-os kamatozás mellett nincs semmi elfogadható érv arra, hogy az ily elég nagy kamatu kölcsön után az adóssok még jóállási kötelezettséggel is terheltessenek. Ha az állam a szőlőbirtokosok segíteni akar, ezt az áldozatot meg kell hoznia. Annnyival inkább szükséges ez az intézkedés, mert a beállható veszteségeknek a többi kölcsön vevőkre való áttolása, könnyelművé teheti az agrárbankot a kölcsönök kiutalásánál s másrészt ugy a bankot, mint a felügyeletet gyakorló magas kormányt a tartozások kényszer behajtásánál tanusítandó egészen jogosult kiméletességénél annak a gyanunak teszi ki, hogy a nagylelkűség és a többi adós terhére gyakorolja, kik pedig a kezelésre egészben s így a beállható veszteségek mellőzésére semmi befolyással nem bírnak.

3. Harmadszor kérjük a törvény 8. §. első bekezdésének olyszerű módosítását, hogy ott a kivételek is teljesen töröltessenek, vagyis kimondását kérjük annak, hogy a kölcsönök kespénzben folyósítandók s hogy árfolyamvesztéséget egyáltalán fel ne legyen számítható.

Már előbb kimutattuk, hogy az árfolyamvesztés felszámításának megengedése a bank javára tulajdonképpen nem egyéb, mint a törvényileg biztosított visszafizetés lehetőségének a megsemmisítése.

Ennek eltörlésével az állami az agrárbankkal kötendő egyezmény utján, némi áldozatok hozatalával a kölcsönvevő birtokosok helyzetét nagyban javíthatja, amennyiben azok konverzio utján a terhes kölcsöntől megszabadulhatnak.

4. Negyedszer sérelmesnek tartjuk az 1896. V. t.-cz. 12. §. utolsó bekezdésben foglalt intézkedést, nemcsak az agrár adóssok, hanem az összes szőlőbirtokosok szempontjából is. A törvény idézett rendelkezése szerint az agrár adóssok kötelezettsége a szőlőbirtokon nyugvó oly terhet képez, mely bírói eljárás esetén a szőlődézsma- és urbéri váltsággal azonos elbánásban részesül. Az agrárbanknak adott ez az előnyözés minden szőlőbirtokos hitelképességét, az agrárbank nyújtotta súlyos hitelen kívül megsemmisítette. Egyetlen pénzintézet sem ad a szőlőbirtokra kölcsönt az agrárbank ezen privilégiuma folytán. Már pedig a szőlőbirtokra az utóbbi időkben több száz millióra menő beruházás történt, s a pénzintézetek örömmel nyújtanának ily nagy értékekre az agrárbank kölcsönénél sokkal előnyösebb kölcsönt. Ennek a szőlőhitelt megsemmisítő vagy azt az agrárbank részére monopolizáló rendelkezésnek megszüntetése tehát sürgetős szükség; s végre

5. Ötödször kérjük a fizetési határidőnek, a közismeretileg helytelenül megállapított november 1-je helyett december, illetve január hó 1-re leendő kitűzését.

Tudjuk, hogy a felsoroltakban nem csekély kedvezmények megadását kérjük az államtól s bizonyára nem is tennők ezt, ha nagyon súlyos, kényszerítő okok erre nem sarkallnának. Nem akarjuk részletesen felsorolni a nehézségeket, melyekkel a szőlőművelésnek ez idő szerint meg kell küzdenie. Néhány fontosabb körülményt azonban kérelmünk indokolására mégis fel kell említenünk.

Mindenki tudja s senkitől sincs tagadva az a szomorú tény, hogy a gazdasági életnek nincs egyetlen más ágazata, melyet egy törvényhozási, közkormányzati intézkedések, mint természeti csapások az utóbbi évtizedek alatt oly vehementiával érintettek volna, mint a szőlőművelést; tudatában vagyunk annak, hogy a szőlőművelés a legintenzívebb gazdasági foglalkozások egyike, mely nagy számu munkás kéz tevékenységét igényli, de azután százezrek számára biztosítja a becsületos munka után a megélhetést s így ezer és ezer magyar honpolgárt tart vissza a haza elhagyásától, a haza iránti hűlenségétől.

Ez a gazdasági ág, mely azonfelül az állambevételnek szempontjából is nagyfontosságú, jogosan kopoghat a magyar törvényhozás ajtajánál, kérve azt, hogy a hazára oly nagy fontosságú tevékenysége kifejtésénél a mostani kétségtelenül nyomasztó, csaknem inséges állapotban segítyeztessék.

Maga az előrelátó politika tanácsolja a kellő időben nyújtandó segítyt. Meg vagyunk ugyanis győződve, hogy ha az országgyűlés méltányos kérésünk elől elzárkózik, az áldozatok hozatalától még sem fog szabadulni. Az az agrárbank által már kibocsátott 17 millió frtnyi adósságtéher, a mai kölcsön feltételek mellett s ha egyéb könnyítések a szőlőbirtokkal szemben, még pedig mihamarabb nem eszközöltnének, — nem fog az agrárbanknak visszatérülni. A mind gyakoribb váló kényszer-eladások el fogják értékteleníteni a szőlőbirtokot, ezer és ezer existenciát fognak tönkre tenni, ugy, hogy az állam akarva nem akarva kénytelen lesz segítők kezét kinyújtani.

Kérelmünk teljesítése esetében ezen aggasztó eshetőségektől talán megszabadulnak az adóssok többjei s velük egyuttal nagyobb bajoktól szabadul az állam is.

Hivatalos árfolyamok

a budapesti áru- és értéktőzsdén 1903. aug. 25-én.

Magyar aranyjárdék 4%	— — — —	119.50
Magyar koronajárdék	— — — —	89.75
Magyar vasuti kölcsön aranyban 4 1/2%	— — — —	—
Magyar vasuti kölcsön ezüstben 2 1/2%	— — — —	—
Magyar keleti vasuti államkötvény 1876-ból	— — — —	—
Magyar földterhermentesítési kötvény 4%	— — — —	98.—
Italmérési jog megváltási kötvény	— — — —	—
Horváth szlavonföldterhermentesítési kötvény	— — — —	99.25
Magyar nyerevény-sorsjegy-kölcsön	— — — —	201.—
Tiszaszabályozás és szegedi sorsjegyek-kölcsön	— — — —	155.50

Osztrák járadék papirban	— — — —	99.80
Osztrák járadék papirban	— — — —	100.10

A szerkesztőért felelős:

Dr. VUCSKICS GYULA.

Mintegy 50.000 különféle zöld ojtás eladó őszi szállításra, rendelések már most elfogadhatnak.

Szabó és Hajnal

fűszer-, csemege-, bor- és déligyümölcs-üzletében
NAGYVÁRAD, FŐ-UTCZA,

Nagybani szőlőeladás.
Csemege szőlő kilója 24 kr.

Nagyobb vételnél árengedmény.

Görög- és cukordinnyékben nagy választék.

Nagy raktár sajtnevelők, prégai sódar, szalámiból. Naponta friss **TEA-VAJ** 1 kilo 1 frt 20 kr.

Világhírű

Előpataki gyógy- és borviz.

Egy liter 10 kr.

Kérjük t. vevőinket napi vagy heti szükségletüket feladni, a mit kihordó kocsinkkal díjtalanul hazaküldünk.

Vidéki rendeléseknél csomagolást nem számítunk s díjtalanul küldjük az itteni állomáshoz.

Számos megrendelést kérve, maradunk

kiváló tisztelettel

SZABO ÉS HAJNAL.

Ujdonság! Megay Foot-Ball bombái a legkitűnőbb csokoládés gourmand-csemege 1 darab 15 kr.

A várad-velencei volt Weinberger-féle gyárhelyiségben

2 magtár

azonnal bérbevehető.
Értekezhetni lehet a Nagyvárad Takarékpénztárnál. 307.

Vértisztító-tea

Wilhelm Ferencz gyógyszerész, csász. és kir. udvari szállító Neunkirchenben, Alsó-Ausztria.

Hogy kétségtelenül szükség volt egy jó és hatásos vértisztító-teára, azt bizonyítja egy ilyen szernek előállítására történt számtalan kísérlet. Wilhelm Ferencz gyógyszerésznek szakismeretei alapján sikerült ilyen vértisztító-teát a leghatásosabb alkatrészekből összeállítani; teájában nem kevesebb mint 30 különböző alkatrész van, mely különös eljárással állítható elő.

Ezen tea hatásáról csuznál és kőszvényénél számos gyógyult köszönőlevele tanuskodik. Csak gróf Butschin-Streifeld grófnő, alezredesné köszönőlevelére utalunk.

Kapható Franz Wilhelm, gyógyszerész, cs. és kir. udvari szállító nál Neunkirchen, Alsó-Ausztria, valamint a nevesebb gyógyszerárakban és drogueriakban. 348.

812 A
 „Nagyváradai hitelbank részvénytársaság“
 működését Kossuth Lajos-utca 10.
 sz. a. megkezdte.

Üzletköre :

Betétek kamatozás végetti elfogadása
 könyvcskékre és folyó számlára, mely előbbi
 után 5% kamatot fizet, adó levonás nélkül.

Váltók leszámítása.

Előlegek értékpapírokra és áru-
 készletre.

Jelzálogkölcson nyújtása házakra
 és földekre.

Értékpapírok vétele és eladása.

**Szelvények és kisorsolt érték-
 papírok** beváltása.

Hivatalos órák: d. e. 9—12-ig, d. u.
 3—5-ig.

Az Igazgatóság.

Hazai ipar!

Butor

Modern lakásberendezések, valamint
 egyes butordarabok gyári árban

REISZ és PORJESZ

but orgyárosoknál,

Nagyvárad, Zöldfa utca elején.

Hirdetés.

A Nagyváradai Hitelbank

takarék- és segélyszövetkezet

működését megkezdette.

Tagok ez évi október 1-ig — mulasz-
 tási illeték fizetése nélkül — felvétetnek.

A befizetések hétköznapokon egész
 napon át, vasárnap és ünnepnapokon
 pedig d. e. 9—11 óráig eszközölhetők a
 «Nagyváradai Hitelbank r. t.» üzleti helyi-
 ségében Kossuth Lajos-utca (Sándor
 Samu-ház.)

859.

Az igazgatóság.

A fürdő- és nyaralási idény al-
 kalmából a t. közönség figyelmét
 felhívjuk

**tűz és betörés mentes
 letéti pénztárunkra,**

melyben külön-külön álló és köz-
 vetlenül zárható fiókok állanak
 előnyös feltételek mellett a bérelni
 kívánók rendelkezésére.

Nagyváradai Takarékpénztár,
 részvénytársaság.

889

Gazdák figyelmébe!

Tavotta-kenőcs, gépolaj és olive-olaj, restuticio fluid, szerszám
 zsir és szerszám lakk, padló-fénymáz.

Mindennemű gazdasági és házi cikkek. Mindennemű ásvány- és gyógyvizek.

Világhírű vásártelki mór só.

Francia és magyar pezsgők; különleges csemege-borokon kívül ajánlom sa-
 ját természetes boromat literenként a 60 fillér, 50 literen felül 44 fillér.

Naponta friss gyümölcs.

Kugler Gerbeaud összes gyártmányainak egyedüli raktára.

Kádár János,
 Bémer-tér.

362

Hirdetések felvétetnek a kiadóhivatalban.

SZENT LÁSZLÓ KÖNYVNYOMDA

Nagyvárad, Apáca-utca 3. szám.

Művek

folyóiratok, hírlapok,
 vonalzatok,
 gazdasági nyomtatványok,
 egyházi, községi
 és egyéb
 hivatalos nyomtatványok,
 körlevelek,
 levélborítékok.

Elvállal és készít:

izléses kivitelben
 mindennemű

nyomdai munkákat
 jutányos árak mellett.

Vidéki rendelések gyorsan és pontosan eszközöltetnek.

Levélfejek,

számlák, falragaszok,
 bál meghívók,
 tánczrendek, étlapok,
 naptárak,
 palaczkfeliratok,
 névjegyek,
 g y á s z l a p o k
 stb. a nyomdai szakba
 vágó nyomtatványok
 készítése.

A lat. és gör. szert. kath. egyházmegyei nyomtatványok
 raktára.

Hirdetések felvétetnek a kiadóhivatalban.